

מולד המרכז להתחדשות הדמוקרטיה

**מעורבות מפלגות ארציות
בבחירות המקומיות**

מעורבות מפלגות ארציות בבחירות המקומיות –

מבט לבחירות המקומיות 2024 / טל אלוביץ¹

ב-27.02.24, כארבעה חודשים מהמועד המתוכנן, ייערכו הבחירות לשלטון המקומי במרבית הרשויות המקומיות בישראל. לקראת מערכת הבחירות ובעקבות בקשות חופש מידע שהועברו למשרד הפנים, פורסמה לראשונה רשימת השייכות המפלגתית של הסיעות המתמודדות בבחירות אלה². במסמך זה אציג מידע רלוונטי לקראת בחירות אלה מתוך הנתונים שפורסמו, לרבות נתוני מפתח השוואתיים ממערכות הבחירות של 2013 ו-2018³.

רקע והסבר קצר

החל משנת 1978 מתקיימות הבחירות לשלטון המקומי בישראל אחת לחמש שנים. להבדיל מהבחירות לכנסת (ובדומה לשיטת ה"בחירה הישירה" שהונהגה בשנים 1996-2001) במועצות המקומיות ובערים מצביעים התושבים בשני פתקים – פתק אחד להתמודד לראשות הרשות (בחירות אישיות) ופתק שני לרשימה למועצת העיר (בחירות יחסיות בדומה לבחירות לכנסת). רשימה, שלעיתים נקראת גם מפלגה מקומית או סיעה מקומית, מוגשת על ידי קבוצת בוחרים המבקשת להתמודד ויכולה להיות מוגשת גם על-ידי מפלגה ארצית. במקרה כזה תיקרא הסיעה המקומית "סיעת בת". לעניין זה, חוק הבחירות לרשויות המקומיות קובע כי מפלגה ארצית היא מפלגה המיוצגת בכנסת על-ידי מנדט אחד לפחות. כלומר, מפלגה שאינה מיוצגת אלא אך רשומה כמפלגה ארצית, אינה יכולה להריץ סיעות בת.

להתמודדות מטעם מפלגה כסיעת בת ישנם מספר יתרונות מבניים על-פני התמודדות במסגרת עצמאית. ראשית, סיעת בת אינה נדרשת להתנהלות בנקאית ומשפטית עצמאית – היא נסמכת על חשבון הבנק והיעוץ המשפטי של המפלגה. שנית, סיעת בת פטורה מהצורך לאסוף חתימות תושבים בהתמודדות הראשונה או כדי לקבל ספר בוחרים ראשוני. שלישית, סיעת בת לא מגישה דו"ח נפרד למבקר המדינה,

1 טל אלוביץ' הוא דוקטורנט למדעי המדינה באוניברסיטת מילאנו ועמית מחקר במכון מולד

2 המידע הופץ בהודעה לעיתונות ב-25.01.2024 וזמין באתר ועדת הבחירות במשרד הפנים.

3 ניתוח נתוני בחירות 2013 ו-2018 מבוסס על מאמר הצפוי לראות אור במסגרת גיליון מיוחד של מגזין Swiss Political Science Review בקיץ 2024. נתונים זמינים לפי בקשה - Elovits, Tal, 2024, "Local Parties in Israel Municipalities: 2013-2023", <https://doi.org/10.7910/DVN/ZUWOU1.V1>, Harvard Dataverse

למה זה חשוב? בגלל זכות הציבור לדעת. בחירות חופשיות ושוויוניות במערכת דמוקרטית מניחות שכל המידע על המתמודדים זמין לרשות המצביעים לפני ההצבעה, בטח כשמדובר במידע על שייכות לגוף פוליטי נוסף.

והמפלגה מטפלת בעבורה בהליכי הביקורת. רביעית, וחשוב מכל, סיעה של מפלגה תקבל מימון בחירות בהתאם לכמות המנדטים שלה **וללא קשר** להוצאות בפועל, בעוד שרשימה עצמאית תאלץ להוכיח שהוציאה כל הוצאה שטענה לה ברחל בתך הקטנה על מנת לקבל החזר.

למה זה חשוב? בגלל זכות הציבור לדעת. בחירות חופשיות ושוויוניות במערכת דמוקרטית מניחות שכל המידע על המתמודדים זמין לרשות המצביעים לפני ההצבעה, בטח

כשמדובר במידע על שייכות לגוף פוליטי נוסף. ברם, במציאות הבחירות המקומיות עד היום, המידע בדבר השייכות הפוליטית ניתן היה להסתרה בקלות יחסית – סיעת בת יכלה לבחור שם ניטרלי ולהשתמש באותיות ניטרליות, והבוחר הממוצע לא יכול היה לדעת מה שייכותה המפלגתית. כעת, ולאחר מספר בקשות חופש מידע שהוגשו בשנים האחרונות על-ידי כותב מסמך זה⁴, המידע מוגש לידיעת הציבור, לקראת הבחירות.

יודגש – בבחירות המקומיות מפלגות יכולות לשתף פעולה ביניהן ולהגיש ביחד סיעת בת אחת או לתמוך ביותר מסייעת בת אחת באותה רשות מקומית. בנייתח הנתונים יוחסה הרשימה למפלגה הראשית הגדולה יותר באיחוד בין המפלגות או לזו שהרשימה המקומית נושאת את שמה.

הסוואת מעורבות מפלגות

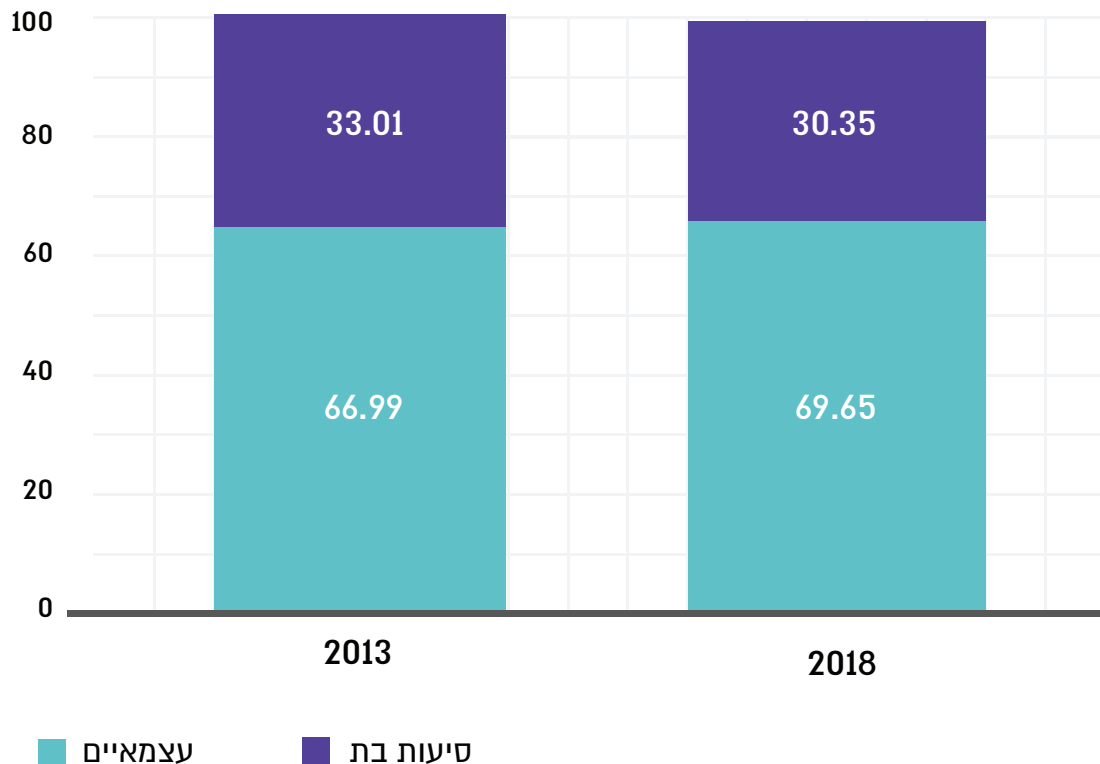
בבחירות מקומיות, ולא רק בישראל, חוזרת ונשנית תופעה במסגרתה רשימה מסווה את מעורבותה של מפלגה בה, על-ידי בחירה בסימנים מזהים ניטרליים. המחקר האקדמי בנושא מציע מספר הסברים לקיומה של תופעה זו, כאשר שני הסברים מובילים:

- 1) התמקדות בנושאים מקומיים – מאחר ובחירות מקומיות עוסקות בנושאים מקומיים, התמקדות בזירה המקומית במקום הארצית עשויה להועיל.
- 2) הימנעות מהשפעת המותג הלאומי על הבחירה המקומית – לציבור יש רגש כלפי מפלגות ארציות, לעיתים שלילי. ניתן להימנע מההשפעה האפשרית של רגש שכזה על-ידי בחירת מותג ניטרלי.⁵

4 עו"ד אלעד מן ועמותת "הצלחה" סייעו משפטית ביחס לבקשת חופש המידע לקבלת הנתונים לשנת הבחירות 2013.
 5 Bastedo, R. W., & Lodge, M. (1980). The meaning of party labels. *Political Behavior*, 2, 287-308. , Dodeigne, J., Jacquet, V., & Reuchamps, M. (2020). The attractiveness of local and national list labels: the role of socio-economic inequalities on the success of electoral lists. *Local Government Studies*, 46(5), 763-779. <https://doi.org/10.1080/03003930.2019.1677625>

להסוואת שם המפלגה יכולת להשפיע גם על תוצאות הבחירות: ניתוח סטטיסטי⁶ של נתוני כלל הסיעות בישראל בבחירות 2013 ו-2018 מעלה, כי סיעות בת המתמודדות תחת שם ניטרלי זכות להצלחה רבה יותר בקלפי וצפויות לקבל עד 10% (!) יותר מסיעת בת מפלגתית או סיעה עצמאית.

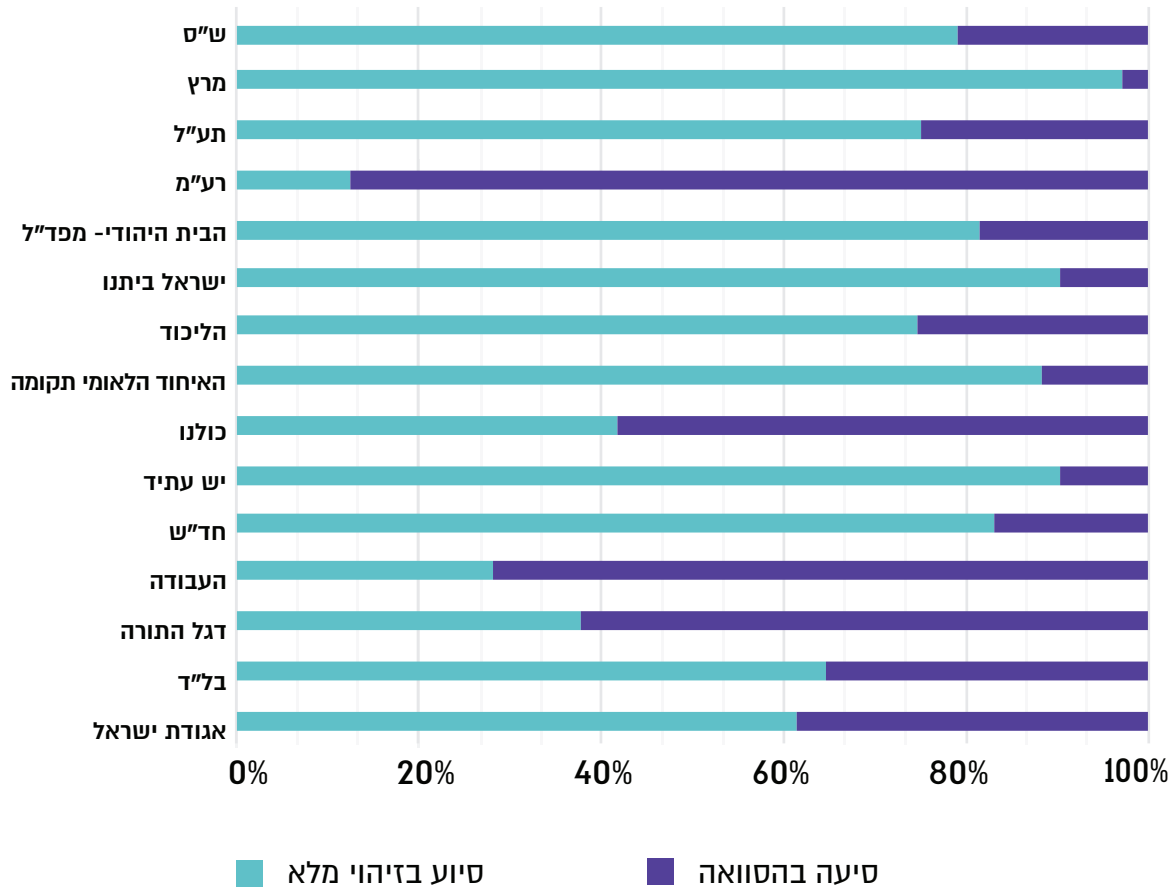
סיעות עצמאיות וסיעות בת לפי מערכת בחירות ב-% מסך הרשימות

המעורבות המפלגתית בבחירות 2013 ו-2018

על פי רוב בשלטון המקומי בישראל, הסיעות העצמאיות שולטות במועצות הנבחרות. כך למשל, בשנים 2013 ו-2018 נבחרו בסך הכל 2,520 סיעות, מהן רק שליש, 799 בסה"כ, הוגשו מטעם מפלגות כסיעות בת. היתר היו רשימות עצמאיות.

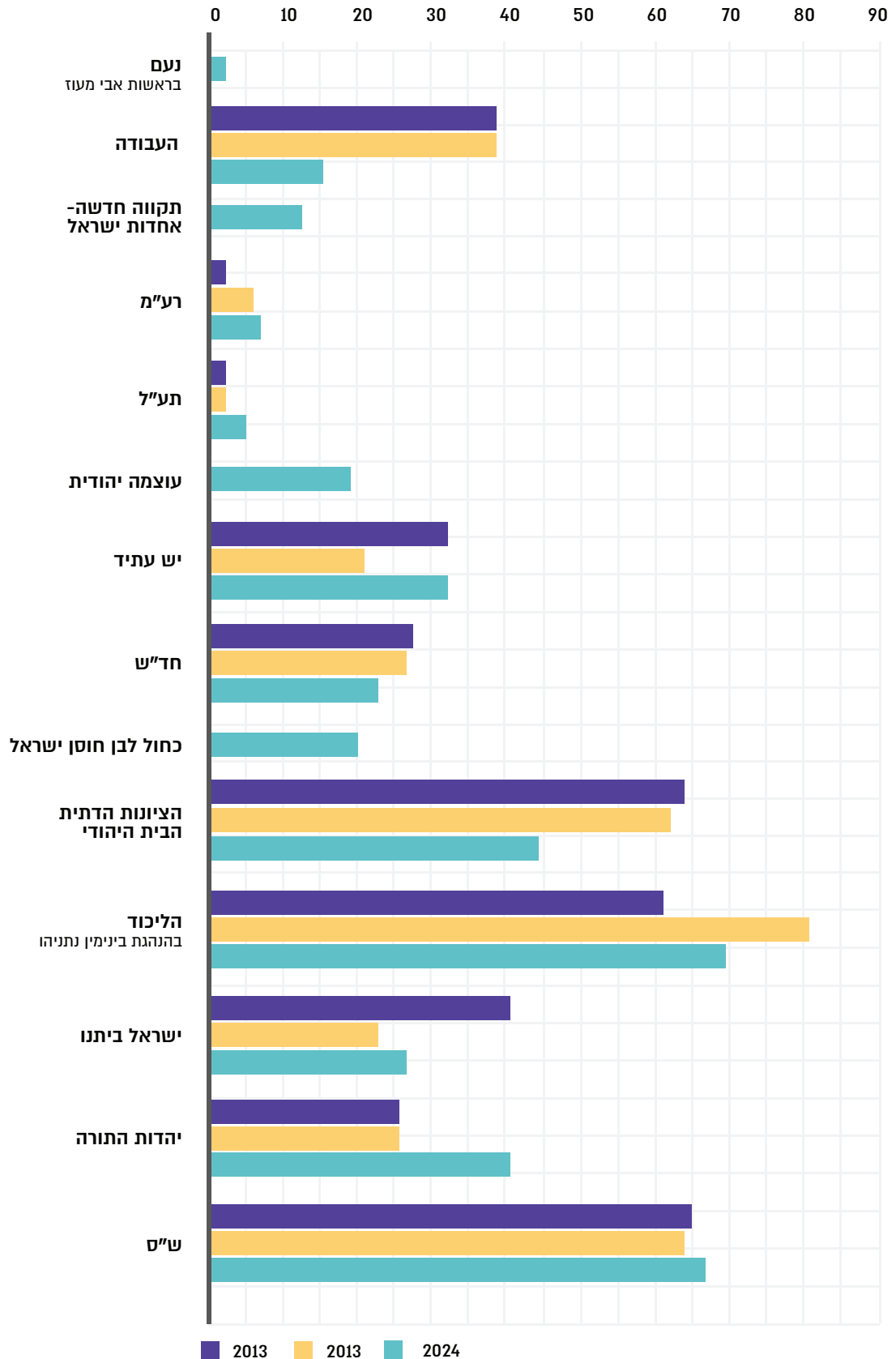
שכיחות סיעות בהסוואה לפי מפלגה - ממוצע בחירות 2013 ו2018

מה ניתן ללמוד מהנתונים לקראת בחירות 2024?

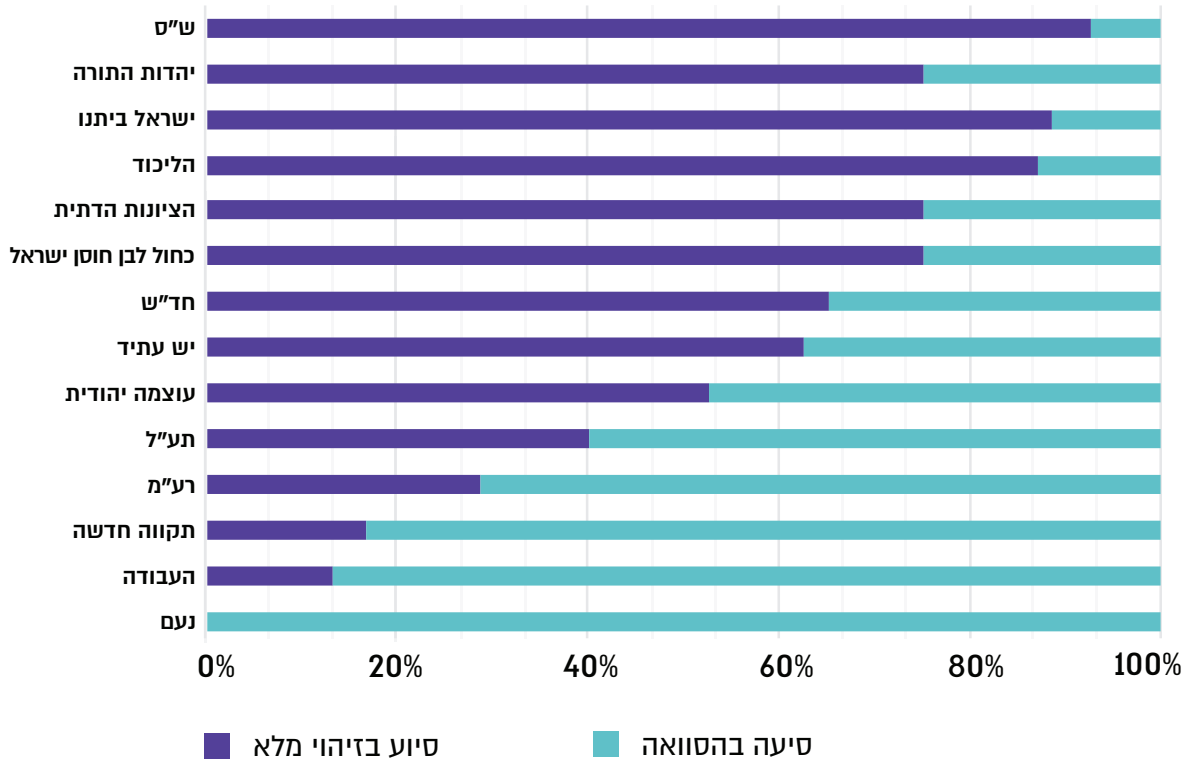
לקראת בחירות 2024 הוגשו בסך הכל 381 רשימות כסיעות בת של מפלגות. מדובר בירידה קלה ביחס לממוצע של כ-399 סיעות בת בכל אחת משתי מערכות הבחירות האחרונות. הירידה המשמעותית ביותר ניכרת בשמאל: מפלגת מרצ איבדה את יכולתה להגיש סיעות בת ורשימותיה מתמודדת כעת עצמאית, בעוד מפלגת העבודה הגישה 15 רשימות בת בלבד, לעומת 39 בכל אחת משתי מערכות הבחירות לפני כן. כמו כן, ניכר שינוי בהיקף סיעת הבת שהוגשו מטעם מפלגת הליכוד ומפלגת הצינונות הדתית, כאשר כל שתי הן (ביחד ולחוד) הגישו כחות רשימות בת מאשר בשתי מערכות הבחירות הקודמות. ארבע מפלגות מגישות לראשונה סיעות בת: כחול לבן, תקווה חדשה, עוצמה יהודית ונעם.

סיעות בת 2024 ובהשוואה 2013-2018

בחינת שם הרשימה וזהות הסיעות שהסוו את מעורבות מפלגת האם שלהן מעלה כי 27% מהסיעות בחרו בשם ניטרלי. בתוך כך, ניכר כי סיעות הקואליציה מובילות בהיקף סיעות הבת שלהן שתחת זיהוי מלא.

סיעות בת בזיהוי והסוואה - בחירות 2024

שיתופי פעולה בולטים

תופעת ההגשה המשותפת, במסגרתה סיעת בת מוגשת ע"י יותר ממפלגה אחת, היא תופעה מוכרת בשלטון המקומי. כך לדוגמה, הליכוד הגישה סיעה בת עם המפלגות הבאות: יש עתיד, עוצמה יהודית,

ישראל ביתנו, ש"ס ויהדות התורה. יש עתיד הגישו עם הליכוד, העבודה, כחול לבן, תקווה חדשה וישראל ביתנו.

שיתופי הפעולה ההדוקים ביותר הן בין ש"ס ויהדות התורה, ש"ס-הציונות הדתית, הציונות הדתית-יהדות התורה, הליכוד-עוצמה יהודית, ויש עתיד-חוסן לישראל.

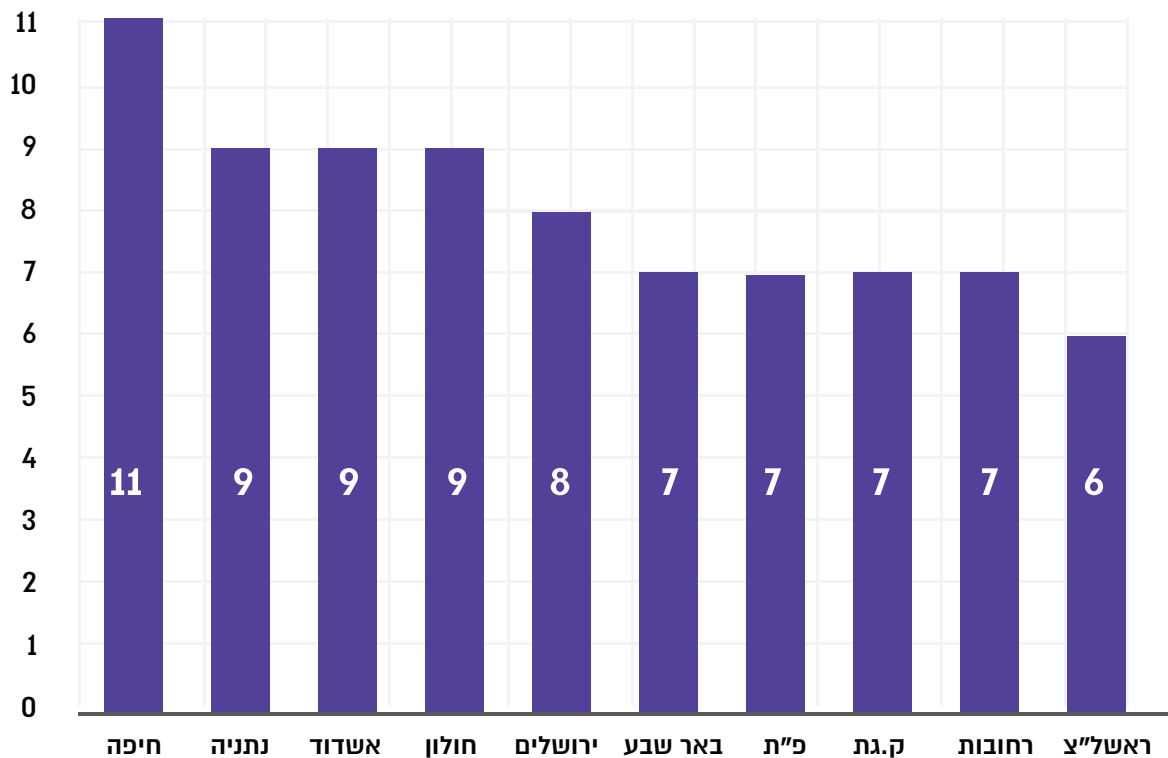
בסך הכל הוגשו 46 רשימות בידי יותר ממפלגה אחת, כאשר שיתופי הפעולה ההדוקים ביותר הן בין ש"ס ויהדות התורה, ש"ס-הציונות הדתית, הציונות הדתית-יהדות התורה, הליכוד-עוצמה יהודית, ויש עתיד-חוסן לישראל. צמדים אלה

הגישו לפחות 2 רשימות כסיעות בת משותפות. בסך הכל מדובר בגידול משמעותי של כמעט פי 2 במספר הרשימות המשותפות שהוגשו בידי מפלגות, מ-24 רשימות כאלה בכל אחת ממערכת הבחירות של 2013 ו-46 ל-2018 בבחירות 2024 והדבר עשוי ללמד על נכונות גדולה יותר של מצביעים להזדהות עם יותר ממפלגה ארצית אחת, אולם נדרשת העמקה לאחר הבחירות כדי לגבש מסקנה ביחס לסיבות לשינוי זה.

איפה הכי פוליטיים?

בסך הכל הוגשו רשימות מטעם מפלגות ב-124 רשימות מתוך 200 רשימות מקומיות בהן אמורות להתקיים בחירות. העיר בה מעורבות הכי הרבה מפלגות היא חיפה: מתוך 26 רשימות המתמודדות למועצת העיר (131- מועמדים לראשות העיר) 11 הן רשימות שהוגשו על-ידי מפלגות. אחריה ברשימה - נתניה, אשדוד וחולון עם 9 סיעות בת של מפלגות המתמודדות בכל אחת מהרשויות. באופן כללי, ברשויות הערביות מספר המפלגות המתמודדות באמצעות סיעות בת נמוך עד לא קיים, בדומה למצב בשנים 2013 ו-2018. הרשויות הפוליטיות ביותר, אלה שבהן מתמודדות אך ורק סיעות מטעם מפלגות, הן אופקים, קרית יערים ורכסים. מיד אחריהן, בערך, 75% מהרשימות הן סיעות בת מטעם מפלגות.

10 הערים עם מספר סיעות בת הגבוה ביותר

סיכום

בראשית הסיכום אבקש לברך על פרסום המידע מבעוד מועד ובאופן שמאפשר הצלבה בין סיעות בת לשיוך המפלגתי האמיתי שלהן. כך לדוגמה, בזכות הנתונים קל לזהות שסיעת אחדות בראש העין בראשות רז שגיא היא למעשה סיעת בת של הליכוד ועוצמה יהודית. הציפייה כי מצביע רנדומלי יעשה תחקיר כלשהו על-מנת לזהות שיוך מפלגתי של סיעה היא ציפייה בלתי ריאלית.

הציפייה כי מצביע רנדומלי יעשה תחקיר כלשהו על-מנת לזהות שיוך מפלגתי של סיעה היא ציפייה בלתי ריאלית.

חשיפת המידע מאפשרת להתחקות אחר דפוסי הצבעה ופעילות מפלגות בשלטון המקומי, כמו גם ללמוד אודות שיתופי הפעולה בין המפלגות, היכן ואיך הם קורים. לאחר הבחירות תתאפשר העמקת המחקר בדבר דפוסי ההצבעה וניתוח ההשפעה של הבחירה האסטרטגית האם לחשוף או לא את השיוך המפלגתי על תוצאות הבחירות.

מקורות

Bastedo, R. W., & Lodge, M. (1980). The meaning of party labels. *Political Behavior*, 2, 287-308.

Dodeigne, J., Jacquet, V., & Reuchamps, M. (2020).

The attractiveness of local and national list labels: the role of socio-economic inequalities on the success of electoral lists. *Local Government Studies*, 46(5), 763-779. <https://doi.org/10.1080/03003930.2019.1677625>

Elovits, T. (2024). Local Parties in Israel Municipalities: 2013-2023 Version V1) Harvard Dataverse. <https://doi.org/doi:10.7910/DVN/ZUW0UI>